

САҢА ҮЙЭ БАСТАКЫ КИҢИТИГЭР УОННА КҮН КҮБЭЙ ИЙЭТИГЭР ИСТИНГ ЭБЭРДЭ!

Улуустаагы төрүүр дьыаттан биллэр-
биттэринэн 2001 сылга улууска аан ба-
стакынан Нам селотун олохтооҕо
Марианна Иннокентьевна Румян-
цева тохсунньу 2 күнүгэр уол
оҕону төрөттө. Саҥа үйэ саҥа
киһитэ билигини сылаас-
тык сытар. Ийэбэ уонна
күн сиригэр көрбүт киһиэ-
хэ редакция коллекти-
ва уонна 2500 -чэ суру-
тааччылар итии эбэр-
дэлэрин тиэрдэллэр
уонна дьолу-соргуну,
этэннэ буолууну баҕа-
раллар.

Улуус дьаһалтата
XXI үйэ бастакы киһи-
тигэр дьохуннаах бэлэҕи
бэлэмнээн сытыарар.

САҢА ДЬЫЛЛААҕЫ НОРУОТ КҮҮЛЭЙЭ

Ахсынньы 31 күнүн түүн 1 чаастан М.К. Ам-
мосов болуоссатыгар баһаам элбэх киһи кэл-
бит. Мустубут дьону улуус баһылыга А.Н. Дь-
конов истинг-иһирэх тылынан эбэрдэлээтэ.
Ол кэинэ Саҥа дьыллааҕы фейерверк хал-
лаанга өрө кырайан тахсан үөрүү-көтүү үксэ-
этэ. Төһө да таһырдыа тымныы буоллар, будул-
бан туман быһыынан араас өгнөөх уот-күөс
бырааһынньык настырыаннаһын эптэ.

Онтон салгыы саҥа үйэ Моруос Оҕонньотторо
уонна Хаарчааналара көрдөөх күрэхтэһиһэрэ са-
баланна.

Дьон болуоссакка туруоруллубут харыйа уон-
на хаар оҕоһуктар тастарыгар хаартыскаҕа
түстүлэр, бэйэлэрин фейерверктарын ытыалааты-
лар.

Бэйэ информ.

БЫРААҤЫННЫККА БЭРТЭЭХЭЙ БЭЛЭХ!

Саҥа дьыл буолуон иннинэ Нам
селотун Ипподромнаагы микро-
оройуонун ыалыгар айылҕа гааһын
күөх төлөнө кириэр үөрүүлээх күнэ
буолла. Бу үлэни саҕаланнаһыттан
гаас умайыар диэри илээбит-саҕа-
лаабыт Р.С. Шапошников салайар
«Ленагаз» Намнаагы тэрилтэтин
үлэтин түмүгэ буолла. Гааһы кил-
лэри улахан уустук, эппиэттээх,
дьонго улахан туһалаах үлэ буол-
ла. Кэлин сылларга, чуолаан 2000
сылга, улууска гаас киллэриитигэр
далааһыннаах хардылар оҕоһу-
лунулар. Манньык тэтим салданан
барарыгар улуус нэһилиэнньэтэ

улаханньык эрэнэр.

Ипподром микрооройуонун га-
аһы киллэриини улуус урукку ба-
һылыга А.Н. Ядреев, Нам селотун
баһылыга Д.П. Корякин уонна
Р.С. Шапошников быһаччы туруор-
суһууларынан, кэпсэтиһиллэринэн,
сүүрүүлэринэн-көтүүлэринэн сити-
һилибитин олохтоохтор бары би-
лээлэр. Ити иһин бу дьонго ула-
ханньык махтаналлар. Уопсайынан
даҕаны гааһы киллэриини биир боч-
чумнаах болпуруос оҕостон өрүү
туруорсар салайааччылардаах уон-
на гаастааһын үлэтигэр олохтоох
специалистардаах буолан Нам

улууһа республикаҕа биир бастыҥ
гаастаммыт улууһунан буолла.

Гааһыкилэриин үөрүүлээх түгэ-
нигэр олохтоохтор ааттарыттан
улуус биир ытыктанар кырдыаҕа
Т.И.Замятин, киһи аатынан уулус-
са аан бастакынан дьыа туттан
олохсуйбут С.С.Кириллин махтал
үтүө тылларын эттилэр. Ити күн
Парковая, Лесная уонна Т.Замятин
аатынан уулусса олохтоохторугар
күөх төлөн күлүбүрүү умайда. Чах-
чы Саҥа Дьыллааҕы бэлэх диэн бу
буолар.

Г.ЭВЕРСТОВ

Ахсынньы 27 күнүгэр киһи ос-
толубуйга улуус предпринимателлэ-
р саҥа дьылы көрсөр дьоро киһэ-
элэригэр муһуннулар, тэрийэччилэ-
ринэн предпринимателлэри өйүүр
фонда (Попова Л.П.) уонна предприни-
мателлэр общественной советтара
(Евстафьев И.Е.) буолбуттара.
Остуол хотойорунан ас-уөл, Дмит-
рий Ядрихинский тэрийбит оонь-
улар, үнүкүүлэрэ - бырааһынньык
һиригиччигаста. Моруос кырдыаҕа
Хаарчааналыын кириэн эбэрдэлэри
сэргэ уон номинацияга чулуу пред-
принимателлэри ааттаата. Олор ис-
тэригэр «Бастыҥ профессиональ-
най таһым» номинацияга - Дьяко-
нова Н.И., врач - гомеопат,
«Бастыҥ фермер» - Винокуров З.В.
(Аппааны), «Бастыҥ эргинэр миз-
стэ» - Гуляева Л.Д. («Любава» маҕа-
һынын), «Бастыҥ истэһинньэ» -

Мохначевская М.П., «Симэхтэргэ
төрүт дьарыгы сайыннарыы иһин» -
Матвеев С.И. (Аппааны), «Иискэ
төрүт дьарыгы сайыннарыы иһин» -
Орлова Я.П. (1 Хомустаах), «Аты-
ны-эргизини сайыннарыы иһин» -
Слепцова К.П. (Нам с.), «Бастыҥ
дьыа тээбэрини ууһа» - Хомподо-
ев С.С. (Нам с.), «Бастыҥ таксист» -
Шелковников А.В. (Никольская),
«Бастыҥ косметическай өгө иһин» -
«Ассоль» салон (Нам с.),
өйдөбүннүк бэлэҕи сэргэ сибидиэ-
тэлиститэни ыллылар. Бастыҥ
предпринимателлэри сылаасын би-
лизтээһин улууска үтүө традиция
буоларыгар эрэнэр.

Мааскалаар парадтаатылар,
бэлэх-туһах туттулар. Дьоро ки-
һэ чыпчаал түгэнигэр киһи би-
лизтэринэн лотереяны ооньотуу
буолла. Манна супер бириһи - чэл-

чэтиллээх кредити - Нам селотун
олохтооҕо Борис Васильев сүүйдэ.
Ону таһынан өссө аҕыс сыналара
бириэтэр хаһаайыһынын буллу-
лар. Саҥа дьыл бизнэсрин спонсор-
дарыгар - «Кизргэ» ювелирнай сыах
(Местникова М.Г.), «Ян» иис сыага
(Орлова Я.П.), «Ассоль» салон,
«Любава», «У Ксюши», «Сластена»
маҕаһыныннар коллективтарыгар,
В.Находкинага, А.Колесовка, В.Ки-
риллинга, М.Яковлевага, Н.Нау-
мовага, С.Макаровага махталбытын
биллэрбит.

Нэһилиэнньэ улууска предприни-
мателлэри өйөөһүн баарын били-
эн наада. Орто уонна дьоруус бизнес-
кэ эдэр ыччат ахсаана элбээн пред-
принимательство инники кэскилэ
хангыахтаах.

И.Евстафьев, Нам с.

И.Е. ВИНУКОВ ТӨРӨӨБҮТЭ 105 СЫЛА

ЫЛДЬАА УОННА МТС

XX-сэл-
бэх бөдөн
историчес-
кай түһүмэх
кэмнэрдээх,
оҕсуһуулаах
- кыргыһы-
ылаах, поли-
тической да,
экономичес-
кай да, соци-
альной - культурнай да өттүнэн,
элбэх үөһэ-аллара түһүүлээх-тах-
сылаах, сороһор улахан хомолто-
лоох да, үрдүк өрөгөйдөөх үөрүүлэ-
эх да үйэни атаарарбыт.

Бу кириһини көрсөн туран би-
һиги улуу исторической түгэнигэр
ахтан - санаан ааһыабын.

Бастакынан, биһиги Улуу Лена
өрүспүтүн буордаах, үтүө салгыны-
наах, өлгөм үүнүүлээх, кэрэ айыл-
лаах сиригэр-дойдугутар — Эңси-
эли Эбэ хочотугар — төрөөн-үөскэ-
эн олорон, үлэлээн-хамсаан үрдүк
үтүө ааттарын бар дьонугар хаал-
ларбыт улуу дьоннортон биридэ-
тэрэ — Илья Егорович Винокуров
төрөөбүтэ 105 сыла бу 2001 сыл
тохсунньу ый 1 күнүгэр туолла.

Иккиннин, 1930 сыллаахха ах-
сынньы ортотугар Саха АССР Вер-
ховнай Советын, Совнаркомун дьа-
һалларынан Саха сиригэр
Өлүхүмүгэ, Орджоникидзега уон-
на Намга аан бастакы тыа хаһа-
айыстыбатыгар сирин оҕорууга ме-
ханизациялыр аналаах массыы-
на - тракторнай ыстаансыялар
тэриллэллэрин туһунан дьаһал тах-
сар. Ол дьаһал быһыытынан 1931
сыл тохсунньу 1 күнүгэр Илья Его-
рович Винокуров дириэктэрдээх
аан бастакы Нам оройуонун «Мас-
сыына - тракторнай станцията» тэ-
риллэбитэ 70 сыла туолар.

Илья Егорович Винокуров ту-
һунан. Киһи туһунан урут балаачы
элбэхтик суруллан уонна кэпсэнэн
турар буолан баран, сорох түгэни-
рин хатылыр да туһалаах буол-
ло, ордук орто уонна эдэр, кэнэ-
рски көлүөнэ Илья Егорович 1896
с. тохсунньу ый 1 к. Нам улууһугар,
Куһаҥан Ыал нэһилигэргэ быстар
дьадаҥы бааһынай кэргэнигэр
төрөөбүтэ. «Дьол көрдөһө» диэн
ааттанан хоту Булун улууһугар
кириэн баайдарга түүлээх туттаач-
чынан, сорок боллурунан сылдан
Саха сирин киинигэр Саҥа олох
иһин охсуһуу-революция саҕалам-
мытын истэн 1920 с.-ха дойдутугар
төннөн тахсыбыта. Тахсаат норуо-
тун нэһилигэргэ суруксутунан, рев-
ком председателинэн үлэлээбитэ.
1921 сыл партия кэжэтигэр кири-
битэ. Онтон ыла улуус ревкомун
председатели, 1921 - 1923 сс. граж-
данскай сэрии актыыбынай байыа-
на буолан илиитигэр саа тутан улу-
уһугар эрэ буолбакка Саха сиригэр
бүтүннүүтүгэр Советскай былааһы
олохтоспута. Онтон улам советскай
- партиянай үлэбэ сыстан Советс-
кай былаас бастакы ыһаахтарын,
декреттерин олоххо киллэрингэ ах-
тыыбынайдык кыттар. 1924-1929
сс. Булунга председателинэн, он-
тон Окском (партия) секретары-
нан үлэлиир. 1929-1931 сылга диэри
Саха АССР Киһи Ситэриилээх Ко-
митетын инструктора. Онтон 1931-

1933 сс. Намга бастакы МТС ди-
ректора.

1933-1934 сс. Өлөөннө оройуо-
ну тэрийэргэ үлэлээбитэ. 1934-1935
сс. Саха АССР Верховнай Сэбиэ-
тин Киһи Ситэриилээх комитетын
инструктора. 1935-36 сс. Советс-
кай тутуу Үрдүкү курсун истээччи-
тэ. Онтон Булун райсоветын пред-
седателэ, онтон Саха АССР доруо-
буйаҕа харыстабылын наркома.
1939-1943 сс. Саха АССР Совнар-
комун председателин солбуйааччы,
1943-1945 с. - Саха АССР Мини-
стердэрин Советын председателэ,
1946-1951 сс. ССКП обкомун бас-
такы секретарынан үлэлээбитэ.
1951-1952 сс. ССКП КК иһинэн Об-
ком секретэрдэрин курсун истээч-
читэ. Ону бүтэрэн баран атын рес-
публикага ананан бараары сырыт-
табына ССКП Саха Обкома 1952 с.
Г.П. Башарин «Три якутских про-

светителя» диэн кинигэтин
көмүскэспит иһин национализмга
буруйдаан үлэтигэрэн устубуттара
уонна 1952 с. «Якутстройпроект»
ТМУ-614 диэн тэрилтэҕэ начальни-
гынан анаабыттара.

Манна үлэлиир кэмигэр Саха
сиригэр тыа сиригэр (бары оройу-
оннарга) элбэх производственной,
культурнай, олоһор дьыллэри тут-
тарбыта. Ити сылларга Краснояр-
скайынан, Москванан сылданан ту-
руорсан, элбэх специалистары
аҕалан тон буордаах Саха сиригэр
таас туттуулары туттарыы кыаһын
үксэттэрибитэ. Оройуоннарга элбэх
оскуолалары, балыһаллары тут-
тартабыта. Олиһиһэр бастакынан
Өлүхүмүгэтин мас уһааттаран аҕал-
таран, аны тутуу үөрэхтээх-идлээ-
х прораб аҕалан биригээдэ тэринэн
төрөөбүт сиригэр Намга Даадаҕа
аан бастаан «Лесной оскуола» диэн
мөлтөх туруктаах, ыарыһах оҕору-
у үөрэтэр оскуоланы тус бэйэтэ
хонтуруоллаан 2 сыл иһинэн тут-
тарбыта. Онно бастаан 50-чэ оҕо
үөрэммитэ. 1963 сыл балаҕан ый-
ыттан ыла Намнаагы педучилище
аһыллан күн бүгүнүгэр диэри үүнэ-
сайдан, тэнийэн үлэлиин турар.
И.Е.Винокуров бу тэрилтэҕэ хайдах
үлэлээбитин туһунан мин урут сийи-
ли суруйан турардаахпын. Онно
Нам оройуонугар - селотугар туб-
больница дьыттин М.Аммосов ааты-
нан уулуссага 2-4 квартиралаах 4
дьиэни, село киинигэр 2-лии этээс-
тээх 4 дьиэни, Бөтүгүн оскуолатын
уода, туттарбытын архивнай ма-
тырыйааллартан булан сырдаттым.

Илья Егорович улахан үтүөлэ-
эх, ордук төрөөбүт улууһугар онор-
бут үтүө дьылыларын республика
хаһыатыгар уонна «Ленин суола»,
«Эңсиэли» хаһыаттарга, ахтыы-
лар, кинигэлэр сырдаттылынылар.
Олорго кэпсэммэтэх, ситэ ахтылы-
батах түгэнигэр өссө да баар буолу-
охтара. Киһи 1957 с. тохсунньу 4
күнүгэр 61 сааһыгар олохтон өлөн
туорабыта. Онон Илья Егорович
үтүө аата умнуллоо суохтаах!

Иккис улуус событиенан ити
урут эппитим курдук бу Нам улуу-
һун сиригэр, Нам селотугар билин-
гинэн Чернышевская уулусса икки
Колмогоров И.Н. уулусса уонна Со-
ветскай уулуссаттан саналыы ба-
рар кварталга аан бастаан массы-
ына - тракторнай станция 1931 с.
тохсунньу ый 1-кы күнүттэн саҕа-
лаан тэриллэбитинэн барбыта. Тох-
сунньу ый бастакы күнүгэр Илья
Егорович Винокуров ананан
тахсаат да бастаан икки олоһор
дьыэни, хонтуораны уонна ыски-
лааты туттарбытынан барбыт. Он-
тон олбуорун онорбуттара. Нэһи-
лиэктэртэн дьону хомуйан тракто-
рист курсугар Дьокускай куоракка
ыһпыттара. Холбоһуктааһын ба-

ХРОНИКА

Улуус баһылыгын 2000 с. ахсынньы 25 күнүнэҕи дьаһалынан правовой отдел сэбиэдиссэйинэн Сивцев
Константин Евсеевич ананна.

Улуус дьаһалтатын тэрийэр - правовой управлениетын начальнигын э.т. Винокуров Федор Владимирович
ананна.

стакы сылларыгар хас нэһилиэк аайы бастаан 5-10 хаһаайыстыба, онтон 15-30 ыал холбоһон түөлбөнүн мунньахтаан, бастаан сири холбоһон онгостор табаарыстыбалар (ТСОЗ-тар), онтон сирдэрин кытта ким көлөлөөх көлөтүн (атын, оһо-дун), ыһыга туттар мас, тимир барылаах сухаларын, булууктары, барыаналарын ода тэриллэрин холбоһон сири онгостор, сүөһүлэрин (ким 1-2 ыһа, ыһагы холбоһон) бэйэлэрин баа өттүлэринэн тыа хаһаайыстыбаны артыаллар буолар. Онуоха мунньахтар сукуланыннан буолаллар, ким да кими да күһэйбэт, аймахтар, табаарыстыбалар, чугастыбалар боротокуолуун, уураахтарынан холбоһор эбит (архыып докумуоннара көрдөрүлөрүнөн).

Холобур бири оннук түбэлтэ туһунан Ада дойдун сиритин кытылаага, 80-тан тахса саастаах, кырдыаҕас советскай - партиянай үлэһит Нам улуунун Ытык киһитэ Николай Семенович Гаврильев 03.11.91 с. “Энсиэли” хаһыакка суруйан турар: «Ол сағана Куһаған Ылал нэһилиэгэр 4 кыра артыал («Токус», «Молдоруус», «Көччү», «Кэскил») диэн ааттаах артыаллар баалара. (Токус уонна Молдоруус - диэн Нам селотугар бандыттар өлөттөөбүт кыһыл партизаннара этилэр, кинилэр ааттарынан ааттаммыт артыаллар этилэр). Ол сағана И.Е.Винокуров кинилэр бирэстэбииттэлэрин ыһыртан мунньах ыһытты. Кини онно: «Сотору модун күүстээх трактордар, кинилэргэ аналлар саялалар уонна онно аналлар техника кэлэҕэтиэх. Кыра артыаллар кинилэр үлэлэрин төлүүр кыахтара суоһунан эһиги 4 артыал холбоһуоттааххыт» диэбитин ылыммыттар. Бу колхоз сүрүн хаһаайыстыбатынан сүөһү иитиһэ буоларынан «Кыһыл Ынахсыт» диэн ааттыргы сөбүн туһунан кини этиитин эмиз ылыммыттар».

Дэ ити Илья Егорович этиитин курдук, 1931 с. Намга били үөрэммит сана трактористар саас 22 устука «Фордзон» диэн 20-лиит күүстээх английскай маркалаах тракторы үлэлэтэн тигиһтэн аҕалыттар. Ити техника МТС базата ситэ тутулан бүтэ илик буолан, бастаан атыһыт Хабырыыс олбуоругар (билингитэ милиция контуоратын тэлэһэтигэр) бастах базаламмыта. Дэ базата тутулан бүтээт, дьону эбии үөрэттэрэн оччотообу артыаллары кытары дуогабар оңорсон бастагы сири-тыаны солоон, бааһыналары кэңгитин, хорутан чугастаары хас да колхозтарга аан бастагы бурдук ыһыгытын саҕалыыр. Дэ ол курдук оччотообу МТС техникескэй парката И.Е.Винокуров директордыыр кэмгэр манньк буолбута.

	1931 с.	1933 с.
трактор ахсаана (физическэйинэн)	22	45
итилэр уопсай күүстэрэ (ат күүһэ)	440	980
МТС хабар артыалын ахсаана	21	21

Ити аата 1933 сыллаахха бири трактор ортотунан уопсай күүһэ 22, онтон тардар күүһэ 11 ат күүһэ эбит. Ол аата үс сыл иһигэр МТС парката икки сүөһү улааппыта. Кини күүһүнэн 21 артыалга дуогабарданан 3434 гектар ыһыгы сирэ оңоһуллубута. Ол аата оччотообу холбоһуктаах хаһаайыстыбаларын ыһыһыларын сирин 64 бааһына механизацияламмыта. Үлэ төлөбүрү натуралан уода, сизмэнэн, этинэн, арыһан, отунан этэ. 1932-1933 с. бири гектартан ортотунан 7,45 центнер туораахтаах култура үүнүүтэ ыһыһыбыт. Ол иһинэ гааттан (барылаан) 4-4,5 центнеры ылар эбиттэр. Ошон холбоһуктааһын түргэн тэтиминэн барыһытгар МТС тэрилтэтэ улахан быһаарар оруолу ылбыта. Кэлин ХТЗНАТИ, ЧТЗ трактордар кэлбиттэрэ. Оройун бастагы трактористарынан оччолорго Николай Винокуров, Иван Канни, Гаврил Соловьев, Афанасий

Прокопьев, Роман Колесов, Николай Марков у.д.а. этилэр. Бастагы бэтиликкэ сылларыгар МТС көмөгүнэн сир оңоһуу Та биллэрдик тупсан үүнүү үрдээн, сүөһү иити-

Онтон 1985-1987 сылтан «уларыта тутуу», «түргэтэти» диэн политической хампаанна саҕалаһаарыттан техника сыаната, саппаас чааһа, уматык ыраан, кэлиһтэ арыһан, улахан ночнооттоох салаа буолбута. 1990 сылтан саҕалыы рыночнай экономикаҕа кириһинэн сибээстээн совхозтар эстэннэр, техникалар «паай» быһытынан чааһынай секторга ыһыллан СХТ кэлин олох да ыһыһылар суолга кии-

ирбитэ (ити туһунан «Энсиэли» хаһыат 2000 сыллаах 19.09.107 №-гэр, 21.09.108 №-гэр, 26.09.110 №-гэр бачээттээн турар). Билигин улус үрдүнэн бааһынай хаһаайыстыбаларга,

Эт оңоһуута (тоннанан)	1931 с.	1932 с.
Тыһыннаах сүөһүнэн (төбө)	91,3	137,6
Дьэңкир арыы (тонна)	928	1330
Сымыыт (тыһ. устука)	10,1	14,2
Сүөһү тэриитэ	-	13,7
Сизмэ (тоннанан)	2171	1902
	669,7	932,2

маркалаах, ханньк моһоһтоах автомабыллар, трактордар, комбайнар баалларын точнай учуота суох. Ошон билигин төһө техникалаахпыт биллибэт.

Билигин нэһиликтэринэн ыһыталаһан барылаан көрдөххө тыа

Ыһыгы сирэ (гектар)	1928 с.	1933 с.	үүнүү %
Ынах сүөһү (төбө)	1,0	5,1	5 төгүл
Итинэн ыһага (төбө)	2020	204	101,0
Сылгы (төбө)	97	82	84,5
	51	71	139,4

Бу сыһыппаралар ол сағана колхозтаах бааһынайдар олохторо биллэрдик тупсан эрэллэрин көрдөрүлөр. Дэ ити курдук МТС 1931 сылтан 1955 сылга диэри оһорон, үлэлээн колхозтарга сири оңорон, солоон, хорутан ыһан, уосурдан 5058 гектартан 1955 с. диэри 5900 гектарга туорахтаах култураны ыһа сылдыбыт. Ол иһигэр мунутаан 1951 сыллаахха 5347 гектартан барыта 48056 центнер үүнүүнү а.э. 1 гааттан 9,0 ц. Үүнүүнү, оттон 1958 с. 4329 гектартан 49543 центнер үүнүүнү, а.э. 1 гааттан 11,4 ц. үүннэрибиз кэмнэрдээх этэ. 1960 сылтан ыһа МТС диэн уларыһаны «РТС» а.э. өрөмүсүннүүр эрэ эбэһинэстээх, бэйэтэ совхозтар техникаларын өрөмүсүннэһининэн эрэ уонна саппаас чааһынан, уматыгынан хааччылар соруктаах буолбута. Тыа хаһаайыстыбатыгар мунутаан оройуон үрдүнэн 1986 с. - 181 грузовой автомабыллар, 1988 с. - 376 араас маркалаах трактордар, 1984 с. - 22 бурдук быһар комбайнар бааллар. 1965 сылтан ыһа РТС эмиз аата уонна үлэтин функцията уларыһан СХТ (Сельхозтехника) диэн буолбута. 1986 сылтан дойдун үрдүнэн «уларыта тутуу» саҕаланыһыттан СХТ үлэтэ хаста

хаһаайыстыбатынан дьарыктанар бары хаһаайыстыбаларга улус үрдүнэн грузовой автомабыллар (1988-1990 сыллаах ахсынньы) 123 устука, а.э. 70 % онтон сүүрүрээ 50-чэ % эрэ, трактордар 245 устука, онтон сүүрүр кыахтара 45 % эрэ, комбайнар 9 эрэ устука, 56 % онтон үлэлиир кыахтара 77 % эрэ баар курдуктар.

Тыа хаһаайыстыбатын бородукусуатын оңоруутунан, ордук бурдук, хортоһуһу ыһыһытын дьарыктаначчыларга Саха республикатын Президентэ М.Е.Николаев даһалынан тыа хаһаайыстыбатын уонна соһутопка Министэриститэтинэн Белорусияттан, Кытайтан лизинговай эргизинэн чирээс трактордар кэлиһтиир буолан бараннар сыаната, эмиз этэргэ дылы биридиллээн ыал кыһынан атыһыспат, кырата 15-30 эрэ ыал кытыһан атыһыһар кыахтаах, холубур бири «Беларусь» трактор 250 тыһ. солк., оттон кыра «Кытаайскай» трактор 120 тыһ. солк., оттон ДТ трактор 400 тыһ. солк., тийэллэр диэн буолла. Ол иһин билигин эмиз били «Куһаған Ылал» нэһилигин 4 кыра артыалыгар И.Е.Винокуров этиитин курдук, хайа сатанарынан, кыалларынан субэлэһэн кооперациялаһы (холбоһуу) эрэ бардагына сатаныһы дии саныһыбын уонна баар техниканы ремонтнуур, суһал көмөнү оңорор МТС, саппааһынан, уматыгынан хааччылар службалаах, мастерскойдаах тэрилтэ олох арыһага сыл иһинэн тэрилтэлэрэр баар буолуулар олох ирдэбилэ буолла быһыһылаах!

Ошон улус саҕа салалтата, ТХУ управленията И.Е.Винокуров төрөөбүтэ 105 сааһын уонна Намга бастагы МТС-ны тэрийбитэ 70 сыла туоларынан сибээстээн улахан субэ мунньагы ыһыталаан, концертнай мероприятие программа оңорон кизн дьүүлэ туруоран, бары күүһү түмэн ыһыһылаах Ылдьаа эһэбит ыраагы өтө көрөн ыһыһыт үлэтин ХХI үйэҕэ тилиннээн, МТС-ры тэрийэн, сир үлэтин үрдүк таһымна таһааран улуспут экономикатын өрө көтөҕөн норуоппутун аһынан-үөлүнэн, бэйэ бородукусуатынан хааччыһыт!

Бу дьыаланы саҕа үөһэ үктээн туран олоххо киллэрээччинэн патриотическай өйдөөх-санаалаах, инники кэскилбит эдэр ыччачыт буолуохтаах. Эдэрдэр бачыһымы илигитигэр ыһыт, иилээн-саҕалаан!

Т.ЗАМЯТИН,
РФ үтүөлээх экономика,
СР НХ үтүөлээх үлэһитэ,
Нам улуунун Ытык киһитэ

И.Е.ВИНОКУРОВ ААТЫНАН ХАТЫН АРЫЫ ОРТО ОСКУОЛАТЫН 60 СЫЛА

ОСКУОЛА ИСТОРИЯТЫТТАН

Быйылгы дьылга И.Е.Винокуров аатынан Хатын-Арыы оскуолата тэриллибитэ 60 сылын туолла. 1940 с. кыһын Нам толорута суох орто оскуолатын учуутала Хоютанов И.С. «Куһаған Ылалтан» сылдьан үөрэнэр оһолор төрөппүттэригэр мунньахха кэлсэ сылдьан манна бэйэтигэр оскуола аһарга этии киллэрбит. Ону өйөөн куораттан дьонугар күүлэйдии тахса сылдьар оччолорго Саха АССР совкомнаркомун председателин солбуйааччы И.Е.Винокуров «Бу эдэр учуутал уол саамай сөптөөх этиини киллэрдэ. Хайаан да оскуоланы астараргыт булгуччулаах» диэн бастагынан тыл эппит. Ону биһирээбиттэр.

Күһүнүгэр Райно «Куһаған Ылал» нэһилиэгэр начальнай оскуола аһыһыларын уонна бу оскуола сибээдиссэйинэн Хоютанов Илья Софронович аһааһыт туһунан бирикээһэ тахсар.

«Мин ити бирикээһи тутуат Аппааныга бардым. Онно совет председатели Стрекаловский Сидор Герасимовичи, колхоз председатели Эверстов Егор Елисеевичи кытта кэлсэтиим. Кэлсэтииппэр үөрэ түстүлэр. Саамай ырахан боппуруспут хайа дьыһа ыһаахха сөбүн туһунан кэпэтии буолла. Оскуола аһыһыларын туһунан кизһэ колхозтаахтар уопсай мунньахтара буолла. Онно субэлэһэн кулууп таһыгар турар дьыһа аһарга эгилэр. Сарсынныһыттан төрөппүттэр кэлэн үлэлээбитинэн бардылар. Былааннамыт үлэлэр 3-4 хонук иһинэн туолдулар. Икки сана оһох оңоһулунна, көрдүдөр быһылар, урукку хостору көтүрөн кылаас оңоһулунна, муостата көтөүлүннэ. Күһүн отторго мас тастылар. Мин оройуонга кириэн Райно сибээдиссэй К.И.Горохов председателилээх комиссияны ыһыртан аҕалан оскуолабын туттардым» диэн ахтар И.С.Хоютанов.

Иһнэ тынан 1940 с. күһүн баалаһыһын 1 күнүгэр «Куһаған Ылал» бастагы начальнай оскуола аһыһыбыта. И.Е.Винокуров 200 солк харчынан уонна элбэх нагляднай пособиены ыһтан көбүлээбит.

Эһилигэр оскуола Маалынкай баай дьыһтигэр көһөр. Бастагы учууталларынан Хоютанов И.С., Игнатев Г.П., Макаров С.Ф. үлэлээбиттэрэ. 1941 - 1942 үөрэх сылыттан Ленскэй начальнай оскуолата диэн ааттанар, онтон 1953 с. Хатын Арыы начальнай оскуолатыгар уларытан ааттаммыта.

1970 с. Хатын Арыыга орто оскуола саҕа дьыһтэ тутулан үлэһэ кирибэтэ. Директорынан Новгородов Владимир Иванович ананан 16 сыл устата күүһүн-уосун, өйүн-санаатын, сатабылын ууран туран үлэлээн республикаҕа биллэр бастыҥ оскуолаартан биридэстэрэ бу-

оларын ситиспитэ. Бу 60 сыл туһагы төһөлөөк киһи үөрэнэн, үлэлээн ааспытта буолуой?! Оскуолабытыгар ол кэмтэн бүтүгнэ диэри мындыр салайааччылар, дириг билиилээх учууталлар үлэлээн ааспыттара умнуллубат. Ол курдук Анисимов В.В., Сивцев В.И., Горохов К.И., Васильев Е.Х., Степанов В.И., Эверстов Г.И., Заровняева Г.Е. у.д.а. улахан махталынан, иһирэх тыһынан ахтылаллар.

Ханньк баһарар оскуола үөрэнээччилэрин аһааһынан буолбакка кинилэр ситиһиллэринэн сураһар диэн этэллэр. Биһиги оскуолабыт кизн тутта ааттыыр дьонноро элбэх: Иванов Д.С. - «Бочуот Знага» орден кавалера, суоппар, Эверстова М.Е. - ССРС Верховнай Советын депутата, учуутал, Баишева П.Д. - РСФСР норуотун үөрэтиритин туйгуна, учуутал, Бурнашева М.Н. - Саха АССР үтүөлээх учуутала, Эверстова Л.В. - Саха АССР үтүөлээх враһа, Зверева А.Н. - художниктар союзтарын чилиһэ, норуот маастара, Евстафьев А.Е. - художниктар союзтарын чилиһэ, наука кандидата, Дьокуускайдаагы художественнай училище преподавателя у.д.а.

Билингни кэмгэ оскуола үүнэр көлүһүнэ иитиһэ-үөрэтиһэ аһаабат кыһамныһын ууран үлэлиир-хамсыһар.

Бүгүгнү күн оскуолабыт 338 үөрэнээччилээх, 47 учуутал, олиһигер СР үтүөлээх учуутала Бурнашева М.Н., 11 Российскай Федерация норуотун үөрэтиритин туйгуна, 3 «Саха Азия оһолоро» Аан дойдутаагы фонда лауреаттара үлэлиһилэр.

Оскуола төрдүс сылын үөрэх былаанын 16 вариантынан, ол эбэтэр физика уонна нуучча тылын чаастара эбилиһилээх программалар үлэлиир. 1998-99 үөрэх сылыттан валеологическай хайыһаһанан экспериментальнай үлэни саҕалааһыт. Үөрэх-иити системата 6 хайыһаһан аҕарыһылан ыһыһыллар. Омук тылын эрдэттэн үөрэтии, валеология, ритмика, саахымат, дуобат, психология, информатика (8 кыл.) үөрэтиллэр. Сылын ахсын үөрэнээччилэр улуска, республикаҕа ыһыһыллар дьаһалларга, олимпиадаларга, конкурстарга, быыстапкаларга кытыһылар урдук.

Ити курдук, оскуола үлэтин-хааһытын туһунан төһөнү баһарар холубурдуу туруохха сөп. Мантан куорсуһуланнар, кыһат үүннэрэн тахсыт көлүһэ дьон үбүлүйүүн бэлэтиир итилибиз кыһалара, үөрэппит учууталларын умнубаттар, иһирэх тыһынан ахталлар, истинник ээрдэлиһилэр.

И.М.ПЕТРОВА

БИҺИГИ ОСКУОЛАБЫТ

Быйыл биһиги оскуолабыт тэриллибитэ 60 сыла бэлэстэнэр. Кини Хатын-Арыы нэһилиэгэр Аппааны сэлэһиннэһтигэр турар. Манна оһолор Искраттан, Кыһыл Дэрэбинэстэн эмиз кэлэн үөрэнэллэр. Ыраахтан сылдьар оһолор интернакка оһолорлор. Интернат сибээдиссэйинэн өр сылларга Оконешикова Елена Кириановна үлэлээн кэллэ. Интернат 25 миэстэлээх. Билингни ырахан кэмгэ оһолор манна оһолорон абыраналлар уонна онно махтаналлар.

Оскуолабыт директорынан Шадрин Афанасий Михайлович, завуһунан Гаврильева Екатерина Николаевна, тэрийээччинэн Сивцева Саргылана Ивановна үлэлиһилэр.

Сылга биридэ президент талабыт. Билингни президеммыт 10 кылаас үөрэнээччитэ Григорьева Катя, солбуйааччыта Эверстова Ас-тра 9-с кылааска үөрэнэр. Оскуолабытыгар радиоузел үлэлиир. Нэдиэлэ бүтүүтэ араас үчүгэй мероприятиялар ыһыһылаллар.

Биһиги оскуолабыт сылаас, сырдык. Тохсунньу 5-6 күннэригэр оскуолабыт үбүлүйүүн бэлэтиһхпит. Оскуола онно бэлэмнэнэр.

Настя ТИХОНОВА

Хатын Арыы орто оскуолатын 9 кылааһын үөрэнээччитэ